

İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
e-ISSN: 2147-6152
Yıl 10, ICOMEP Özel Sayısı, Aralık 2021

Makale Adı /Article Name

Alparslan Türkeş'in Sürgündeki
Siyasi Faaliyetleri (1960-1963)

Political Activities of Alparslan Türkeş
in Exile (1960-1963)

Yazar/Author

Abdullah Kutalmış YALÇIN

Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve
Finansman Bölümü, kutalmisyalcin@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0003-3176-6749

Yayın Bilgisi/Article Information

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 06.09.2021

Kabul Tarihi: 01.10.2021

Yayın Tarihi: 20.12.2021

Sayfa Aralığı: 1-21

DOI: 10.54600/igdirsosbilder.991747

Kaynak Gösterme/Citation

Yalçın, Abdullah Kutalmış (2021). "Alparslan Türkeş'in Sürgündeki Siyasi Faaliyetleri (1960-1963)", *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ICOMEP Özel Sayısı, s. 1-21.

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen "ETİK KURUL ONAYI" gerektirmemektedir.)

ÖZ

Bu çalışmada 27 Mayıs 1960 askerî müdahalesi sonrasında Orgeneral Cemal Gürsel başkanlığında yönetimi devralan Millî Birlik Komitesi'nin (MBK) üyesi olarak darbeden sonra fiili anlamda başbakanlık görevini üstlenen ancak 13 Kasım 1960'ta tasfiye edilerek kendisine askerî vesayet yönetimince Hindistan'da müşavirlik görevi ihdas edilen Alparslan Türkeş'in Yeni Delhi'deki siyasi faaliyetleri incelenmektedir. Bu çalışmada 13 Kasım 1960 tasfiyesi ve Türkeş'in sürgüne gönderilişine, sürgündeki faaliyetlerine, yurda dönüşüne ayrıca onun siyasete giriş sürecine kısaca değinilmektedir. Türkeş yurt dışı görevini ifa ederken bir taraftan da önemli siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Onun sürgündeki siyasi faaliyetlerden ilki kendisiyle birlikte tasfiye edilen 14'lerin diğer mensuplarına ulaşması ve yazdığı mektuplar vasıtasıyla son ana kadar grubun motivasyonunu yüksek tutmasıdır. İkinci olarak Türkeş, ülke açısından hayati öneme sahip meselelerde yurt dışında bulunmasına rağmen dönemin idarecilerine ikazda bulunmayı kendisine bir görev addetmiştir. Türkeş, kendisi zor şartlar altında iken Adnan Menderes ve arkadaşlarının idam edilmemesi için büyük çaba sarf etmiştir. Türkeş'in ana faaliyetlerinden üçüncüsü ise sürgündeyken aktif siyasete katılmak niyetinde olmadığını beyan etmiş olmasına rağmen karizmatik bir lider adayını kamuoyu oluşturabilmesidir. Ana gayesini özetlediğimiz bu çalışmada kitaplar yanında süreli yayınlar ve Türkeş'in bizzat kaleme aldığı mektupları kapsamlı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alparslan Türkeş, Yeni Delhi, Millî Yol, 13 Kasım 1960 Tasfiyesi.

ABSTRACT

The political activities undertaken in New Delhi by Alparslan Türkeş, who assumed the position of de facto prime minister after the coup as a member of the National Unity Committee (MBK), which took over the administration under the leadership of General Cemal Gürsel following the military intervention on May 27, 1960, but was discharged on November 13, 1960 and was assigned the duty of adviser in India by the military tutelage administration, are examined in this study. This study briefly addresses the discharge dated November 13, 1960 and the exile of Türkeş, his activities in exile, his return to the country and process of going into politics. Türkeş also engaged in important political activities, while performing his duty abroad. The first of his political activities in exile was reaching out the other members of the 14's who were eliminated with him and keeping the motivation of the group high until the last moment by virtue of the letters he wrote. Secondly, despite being abroad, Türkeş deemed it as a necessary duty to warn the rulers of that time on issues of vital importance for the country. Türkeş strived to prevent the execution of Adnan Menderes and his friends while he was living under difficult conditions. The third of Türkeş's main activities was to form the public opinion as a charismatic leader candidate, although he had declared that he did not intend to participate in active politics while in exile. In addition to the books on the topic, periodicals and also the letters written by Türkeş himself were examined in detail within the scope of this study, whose main objective is summarized.

Keywords: Alparslan Türkeş, New Delhi, Journal of Millî Yol, Discharge of November 13, 1960.

Giriş

Türkiye'de 27 Mayıs 1960 günü yapılan askerî darbeyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) hiyerarşik yapısı dışındaki düşük rütbeli subaylar, başarılı bir askerî müdahale örneği sergilemişlerdir. 27 Mayıs 1960 darbesinin önderlerinden biri olan Alparslan Türkeş, o yıllarda genç bir subay olarak görev yapmaktadır. Bu genç subay da tıpkı darbeyi yapan diğer subaylar gibi hayat pahalılığından, geçim sıkıntısından, ikinci sınıf insan muamelesinden, orduya ve subaylara yukarıdan bakan küçümseyici tavrardan oldukça olumsuz etkilenmiştir. Askerlik mesleğinin

ihtişamını kaybetmiş bir vaziyette olması ise darbenin ana nedenlerinden sadece biridir¹.

Türkeş, 1948 yılında Genelkurmayın açtığı sınavı kazanarak Amerika'da harp akademisindeki tahsil hayatına başlamıştır². Kendisi darbeye çok yakın bir tarihe kadar Amerika'da piyade okulu ve Amerikan Harp Akademisindeki eğitimlerini tamamlamış, 1957'ye kadar Washington'da bulunan Türk genelkurmayının temsil heyeti üyeliğini üstlenmiş başarılı bir Türk subayıdır. 1959'da ise Almanya'da Atom ve Nükleer Okulunda tahsil görmüştür.

27 Mayıs darbesinden sonra Millî Birlik Komitesi³ (MBK) üyesi olan ve yaklaşık altı ay başbakan müsteşarlığında yapan Türkeş'e, 13 Kasım 1960'ta Hindistan'ın Türkiye Büyükelçiliğinde müşavirlik görevi verilmiştir. Bu görev Türkeş'in biraz önce saydığımız diğer yurt dışı deneyimlerinden oldukça farklıdır. Çünkü her ne kadar onun yeni yurt dışı görevi sıradan bir atama gibi gözükse de bu süreçte Türkiye'ye girişi yasaklandığı için onun Hindistan'daki mesaisi bir sürgün niteliği taşımaktadır⁴. Aynı zamanda bu atamalar Türk siyasi tarihinde "14'lerin tasfiyesi" ve/veya "13 Kasım Hareketi" olarak yerini almıştır. Bu nedendir ki çalışmamızın başlığı "Alparslan Türkeş'in Sürgündeki Siyasi Faaliyetleri" olarak belirlenmiştir. 13 Kasım hareketinin iç yüzü ise iktidarı sivillere hemen devretmek isteyen MBK üyeleri ile Türkeş gibi iktidarı bir süre daha elinde tutmak ve Türk devlet ve toplum yapısında köklü değişiklikler yapmak isteyen MBK üyesi hizipler arasındaki mücadeleye dayanmaktadır⁵.

1. 13 Kasım 1960 Tasfiyesi ve Alparslan Türkeş'in Sürgüne Gönderilişi

Alparslan Türkeş, ordunun 27 Mayıs 1960 tarihinde düzeni yeniden tesis etmek amacıyla Demokrat Parti (DP) Hükümeti'ne karşı giriştiği darbe hareketine 1958'de Elazığ'da kurmay binbaşı iken katılmıştır. Darbe sonrası kendi isteğiyle başbakanlık müsteşarlığına getirilmiş ve böylece çok önemli bir siyasi gücü kendi uhdesinde toplamıştır. Ancak Türkeş'in siyasi kariyerinde bu başarı çok uzun sürmemiş ve Türkeş'in yeri Millî Birlik Komitesi'ndeki (MBK) çekişmelerden dolayı sarsılmaya başlamıştır. Bu gelişmenin sonucu olarak Türkeş'in de içinde bulunduğu 14'ler grubu sürgüne gönderilmiştir⁶. Kurmay Albay Türkeş, darbe

¹ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul: Doruk Yayınevi, 2002, s. 157-159.

² Alparslan Türkeş, *Millî Doktrin Dokuz Işık*, İstanbul: Kutluğ Yayınları, 1975, s. 7.

³ 27 Mayıs 1960 darbesi başarılı olduktan sonra iktidarı ele geçiren cunta kendisine Millî Birlik Komitesi adını vermiştir ve bu komite 38 üyeden oluşmaktadır. bkz. Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul: Doruk Yayınevi, 2002, s. 163.

⁴ Banu Düzgün, *Ülkücülük*, İstanbul: RB Yayıncılık, 2018, s. 244-245.

⁵ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 150-151.

⁶ Ali Faik Demir (ed.), *Türk Dış Politikasında Liderler*, Gül Arıkan Akdağ, *Türkeş'in Liderliği ve Siyasi Görüşü*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007, s. 441-442.

hükümetinde başbakanlık müsteşarı olarak kendi inisiyatifiyle Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü gibi kurumları kurmuştur⁷. Türkeş'in 27 Mayıs sonrası bu ve benzeri girişimleri Türk milletini çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmak, kültür birliği yoluyla ilk önce manevi bir kalkınma sağlamak, bu arada sosyal ve iktisadi reformları milliyetçi bir iradeyle gerçekleştirdikten sonra yönetimi sivillere devretmek amacı taşımaktadır. Ancak 13 Kasım hareketi Türkeş'in siyasi faaliyetlerini Hindistan'da sınırlı imkânlarla sürdürmesine ve 14'lerin MBK'den tasfiyesine yol açmıştır. Türkeş yukarıda sıraladığımız nedenlerden dolayı darbe sonrası yeni bir anayasa yaparak hemen seçimlere gitmek isteyenler ile aynı fikirde değildir. Türkeş, yönetimin sivil siyasetçilere yeni reformların tamamlanmasının ardından devredilmesini istemiştir. Aynı zamanda kendisi tasfiye edilmesini mason olma tekliflerini reddetmesine de bağlamaktadır⁸. Türkeş, 13 Kasım 1960 tasfiyesinin bir diğer nedeni olarak ise karşıt fraksiyonların şu tavrını göstermektedir:

"Komünistler 27 Mayıstan azami ölçüde faydalanma çabası içindeydiler. Siyasi tecrübesi olmayan ve sivil aydınlar kadrosunu tanımayan MBK üyelerine kolayca sızmaya ve onlara birçok fikirlerini telkin etmeye muvaffak oluyorlardı. Bizim milliyetçi, Türkçü, aynı zamanda radikal reformcu ve sosyal adaletçi bir plan üzerinde hareket edişimiz onları ürkütüyordu. Bu sebepten aleyhimizde her çeşit faaliyeti ve propagandayı yapıyorlardı. İnönü ile tek cephe hâlinde bize karşı saldırıyorlardı."⁹

13 Kasım hadisesi yaşandıktan sonra ise Türkeş bu hareketi 27 Mayıs'ın ihlali ve çiğnenmesi olarak yorumlamıştır¹⁰. 13 Kasım 1960'ta anayasa çiğnenerek Türkeş, bazı arkadaşları ile birlikte MBK'den çıkarılmış ardından Mürted Hava Üssünde hapsedilmiş ve 19 Kasım 1960'ta Hindistan'da¹¹ Hükümet Müşavirliği payesi ile ikamete mecbur kılınmıştır. Kendisi bu olayların üzerinden üç yıl geçtikten sonra ancak 22 Şubat 1963'te yurda dönebilmiştir¹².

Türkeş'in yanı sıra Orhan Kabibay Belçika'ya, Orhan Erkanlı Meksika'ya, Münir Köseoğlu İsveç'e, Mustafa Kaplan Portekiz'e, Muzaffer Karan Norveç'e, Şefik Soyuyüce Finlandiya'ya, Fazıl Akkoyunlu Afganistan'a, Rifat Baykal İsrail'e,

⁷ Ahmet İzci, *Alparslan Türkeş Diyor ki!*, İstanbul: Avrupa Yakası Yayınları, 2016, s. 18.

⁸ Ali Kuzu, *Alparslan Türkeş Dokuz Işık Ülkücü Hareketin Tarihi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık, 2014, s. 55.

⁹ Oğuzhan Cengiz, *Alparslan Türkeş: Başbuğ*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2020, s. 105.

¹⁰ Ferit Salim Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne: Tarihi Süreç, İdeoloji ve Politika (1960-1969)*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2019, s. 203.

¹¹ 1947 yılında bağımsızlığını kazanan Hindistan'ı Türkiye hemen tanımış ve diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Ancak ülke uzun süre İngiliz himayesine bağımlı kalmıştır. bkz. Sertel Savaş, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri (1950-1960)*, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 32, Winter III, 2015, p. 292.

¹² Neşe Tarhan *Alsaç, Türkiye'de Milliyetçilik ve Kalkınma: Alparslan Türkeş'in Çalışmaları ve Günümüze Etkileri*, 2009, s. 35.

Dündar Taşer Fas'a, Numan Esin İspanya'ya, İrfan Solmazer Hollanda'ya, Ahmet Er Libya'ya, Muzaffer Özdağ ise Japonya'ya büyükelçilik müşaviri olarak görevlendirilmişlerdir¹³.

Türkeş'in yurt dışına görevlendirilmesi sırasında Gaziosmanpaşa Kader Sokaktaki özel konutuna saat 9.30'da gelen bir sivil, Cemal Gürsel'in mektubunu Türkeş'e tebliğ etmek istemiş, bunu kabul etmeyen Türkeş'in konutunun kapısı kırılarak tebliğ işlemi zor kullanılarak yapılmıştır¹⁴. Türkeş'e Cemal Gürsel'in imzasıyla gelen ve kendisinin emekliye sevk edildiğini ve dış görev maksadıyla Yeni Delhi'ye görevlendirildiğini bildiren mektup şöyledir:

"Sayın Bay Alparslan Türkeş,

Türk Silahlı Kuvvetleri adına millete verilen sözün yerin getirilmesinde uğranılan aksaklıklar ve güçlükler karşısında, vaki istek üzerine Millî Birlik Komitesi'ni feshetmiş bulunuyorum. Başarmış olduğunuz yüksek hizmete layık bir şekilde size verilecek olan dış görevi beklemeniz, bu müddet içerisinde memleketin ve şahsınızın menfaati bakımından evinizden dışarı çıkmamanızı ve ziyaretçi kabul etmemenizi, aksi takdirde 6 ve 25 numaralı Kanun hükümlerinin tatbik edileceği ve bugün (13 Kasım 1960)den itibaren emekliye sevk edilmiş bulunduğunuzu bildiririm.

Cemal Gürsel

Orgeneral Devlet Başkanı ve
Silahlı Kuvvetler Başkumandanı"¹⁵

Türkeş bu mektubu okuduktan sonra evinin polis ve asker tarafından kuşatıldığını hemen fark etmiştir. Dışarıyla irtibatı kalmayan Türkeş, aynı günün akşamı Mürted Hava Üssü'ne götürülmüştür. Türkeş 19 Kasım'a kadar Mürted Hava Üssü'nde kalmıştır¹⁶. Bu gelişmeler yaşanırken Türkeş'i en fazla şaşırtan olay ise eşi ve beş çocuğuyla Esenboğa Havalimanı'nda karşılaşmasıdır¹⁷. Kendisi ailesiyle ancak günler sonra havalimanı'nda buluşabilmiş ve Türkeş ailesi Esenboğa Havalimanı'ndan saat 23.00'te Hindistan'a gönderilmiştir. Türkeş'i ve ailesini taşıyan uçak ertesi günün sabahı, 20 Kasım 1960'ta mahalli saatle 6.30'da Yeni Delhi Havaalanı'na inmiştir.¹⁸ Aynı gün Özdağ, Esin, Taşer, Kaplan ve Er de yeni görev yerlerine gönderilmişlerdir. Türkeş'in yanı sıra Özdağ ve Taşer de ailelerini bu dış göreve yanlarında götürmüşlerdir¹⁹. Türkeş'i havaalanından Yeni Delhi'ye, Nejdet Sançar, Recep Doksat ve Hüseyin Cahitoğuzoğlu gibi Türk milliyetçileri

¹³ Doğan Hıdır, "Milliyetçi Hareket Partisinin Kuruluş Dinamikleri ve İdeolojik Evrimi", Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 60.

¹⁴ Edip Semih Yalçın, *Başbuğ Alparslan Türkeş*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2017, s. 53.

¹⁵ Arslan Tekin, *Alparslan Türkeş ve Liderlik*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 166.

¹⁶ Fatih Yaşlı, *Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkeş: Türkiye ve Soğuk Savaş*, İstanbul: Yordam Kitap, 2019, s. 145.

¹⁷ Mehmet Yönten, *Alparslan Türkeş ve Ülkücü Hareket: Bozkurt Efanesi*, İstanbul: Erasmus Yayınları, 2018, s. 157.

¹⁸ Yalçın vd., *Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş*, s. 94.

¹⁹ Milliyet, 20.11.1960, s. 1.

uğurlamışlardır²⁰. Bu gelişmeler Türkeş'in acılarıyla dolu sürgün hayatını başlatırken komitecilerin içerisinde yer alan bir kesim 14'lerin sürgüne gönderilmesiyle yetinmemiş, örneğin Haydar Tunçkanat ve arkadaşları Türkeş ve isimlerini saydığımız arkadaşlarının derhal kurşuna dizilmesini arzu etmiştir²¹.

2. Alparslan Türkeş'in Sürgündeki Siyasi Faaliyetleri

Türkeş, Türkiye'nin Batı bloku içinde bulunduğu Hindistan'ın Bağlantısızlar²² Hareketi içinde yer alarak her iki bloka mesafeli davrandığı bir dönemde müşavirlik görevini ifa etmeye başlamıştır²³. Kendisi Hindistan'daki görevine atandığında 43 yaşındadır ve Dışişleri Bakanlığından 700 rupi maaş almaktadır. Elçilik müşavirliğinin dışında ise başka hiçbir görevi bulunmamaktadır ve kendisi mesai saatlerinde büyükelçiliğe gidip gelmektedir²⁴. Türkeş'in Yeni Delhi ile ilgili ilk intibaları ise bu aşamada oldukça önemlidir:

"...Hindistan çok sıcaktı. Böyle bir havayla karşılaşacağımızı hiç tahmin etmemiştik. Bizi, havaalanında Yeni Delhi Büyükelçimiz Necdet Kent Bey²⁵, bütün elçilik mensuplarıyla beraber karşıladılar. Unvanım Hükümet Müşaviriydi. Yeni Delhi'nin Aşoka adındaki en lüks oteline yerleştirildik. Kapıcılar, çok şık yerli kıyafetler içindeydi. Kapıcısı bile, karşıdan baktığımız zaman sadrazam gibi görünüyordu. Kafaları sorguçluydu. Çok güzel, süit bir odaya yerleştik. Büyükelçimizin uyarısı üzerine kolera, tifo, tifüs aşıları yaptırıldı. Elçiliğin doktoru Bayan Şıla, bize Hindistan'da imal edilen aşıları uyguladı. Oysa, filtre edilmiş Bayer'in aşıları varmış. Bunu düşünemedik. Aşıyla birlikte yatağa düştük. Çoluk çocuk on gün ateşler içinde yandık. Kaldığımız otelin günlüğü 100 doları geçiyordu. Oysa Ankara'dan ayrılırken sadece 400 dolar yolluk vermişlerdi. Otelde onuncu günümüzü tamamladık. Her şey mükemmeldi. Ancak, bu süre içinde parayı tükettik. Otel parasını ödeyemeyecek duruma düştüm. Elçiyile görüştüm. Elçilikten borç para verdi. Otel hesabını kapatıp, hemen bir ev aramaya koyuldum. Yeni Delhi'de, diplomatlar mahallesinde iki katlı bir evin üst katını tuttum. Dört odalı, geniş salonlu, teraslı bir evdi. Bizim dairede daha önce büyükelçiliğimizin basın ataşesi ikamet ediyormuş. Ondaki eşyalarla, düzenimizi kurduk."²⁶

²⁰ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne: Tarihi Süreç, İdeoloji ve Politika (1960-1969)*, s. 199.

²¹ Murat Soylu, *Türk'ün Son Başbuğu*, İstanbul: Yılmaz Basım, 2015, s. 23.

²² Bağlantısızlık, gelişmekte olan üçüncü Dünya ülkelerinin II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlattıkları siyasal bir akımdır ve özünde rekabet hâlinde olan karşı siyasi ve ideolojik bloklara girmemeyi öngörmektedir. Bağlantısızlık kavramının yayılmasında daha çok Nehru'nun etkisi olmuştur. 1961'de Yugoslavya Devlet Başkanı Titi, Hindistan Başbakanı Nehru, Mısır Cumhurbaşkanı Nasır, Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno ve Gana Cumhurbaşkanı Nkrumah, Belgrad toplantısında bağlantısızlık kavramının kendi dış politika hedeflerini daha iyi anlattığı konusunda birleşmişlerdir. bkz. Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2006, s. 262-263.

²³ Sertel Savaş, Demokrat Parti Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri (1950-1960), *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 32, 2015, s. 293.

²⁴ Hulusi Turgut, *Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı*, İstanbul: ABC Basın Ajansı Yayınları, 1995, s. 293.

²⁵ Necdet Kent, 15.11.1960-20.8.1962 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Hindistan Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. bkz. <http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>

²⁶ Fuad Işık, *Başbuğ Türkeş*, İstanbul: Kriminal Kitaplar, 2015, s. 186-187.

Türkeş kısa zamanda Hindistan'ın kendine özgü kültürel ortamına uyum sağlamayı başarmıştır. Türk büyükelçiliğinde ise yabancı diplomatlarla kaynaşmıştır. Sürgündeki on üç arkadaşı ile mektuplaşmaya başlayarak dünyanın dört bir yanına dağılan arkadaşlarıyla temasa geçmiştir. Kendisinin Türkiye'deki ve yurt dışındaki arkadaşlarıyla iletişim kurması ise kolay olmamış, Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) görevlisi bir tanıdığı vasıtasıyla mektuplarını Türkiye'ye ulaştırabilmiştir²⁷. Türkeş'in mektuplarını alan isimler arasında Erkanlı, Esin, Özdağ, Solmazer ve Kabibay bulunmaktadır²⁸. Görüldüğü gibi Türkeş bu dönemde diğer on üç arkadaşının adresini bulmuş ve 14'leri bir arada tutmaya çalışmıştır²⁹. Türkeş sürgünderken arkadaşlarına gönderdiği mektupların yanında farklı zamanlarda Avrupa'ya seyahat ederek arkadaşlarıyla fikir alışverişinde bulunmuş ve bu görüşmelerde 14'lerin yurda döndükten sonra nasıl bir politika takip etmeleri gerektiği üzerinde durmuştur³⁰. Türkeş bunlara ek olarak 14'leri bir arada tutabilmek için şu prensipleri belirlemiştir:

- a) 14'ler birbirlerine karşı körü körüne itimat ve güven beslerler.
- b) Birbirleri hakkında duydukları haberleri, her şeyden önce ilgili arkadaşlarına bildirerek aydınlatmasını isterler ve ondan sonra bu gibi haberler üzerinde mütalaa yürütürler.
- c) 1 Ocak 1962 tarihinden önce, 14'ler arasında geçen sözler, münakaşalar ve işitilen dedikodular unutulur, bir daha arkadaşlar arasında bunlar üzerinde konuşma ve yazışma yapılmaz.
- ç) 14'lere dâhil bulunan kimseler, çok şerefli ve faziletli kimseler olup onların gereksiz bir hareket yapacağı kabul edilmez ve düşünülmez.
- d) İnsan olarak, herkesin tabiatı ve itiyatları diğerlerinden farklıdır. Bize kusurlu görünen taraflarını da hoş görerek arkadaşlarımızı bağrımıza basarız.
- e) 14'lerden olmayan kimselere, kendi arkadaşlarımızdan herhangi biri aleyhinde söz söylenmez, tenkit yapılmaz."³¹

Türkeş'in yürüttüğü yoğun faaliyetlere rağmen 14'ler, Brüksel'de yaptıkları toplantının ardından Türkeş grubu ve Avrupa grubu adı verilen iki kligin liderlik meselesi üzerinde anlaşamaması yüzünden dağılmıştır. Komite üyelerinden bazıları Türkeş etrafında toplanmayı benimsememişlerdir. Bu noktada 14'ler arasındaki heterojen yapının etkisi de büyüktür³². 14'lerin dağılmasının diğer nedenleri ise bunların ortak bir inanç etrafında kenetlenen bir grup olmaması ve ortak

²⁷ Yalçın vd., *Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş*, s. 94-95.

²⁸ Cengiz, *Alparslan Türkeş: Başbuğ*, s. 116-122.

²⁹ Cemal Anadol, *Alparslan Türkeş: Olaylar Belgeler Hatıralar ve MHP*, Burak Yayınevi, 1995.

³⁰ Yalçın, *Başbuğ Alparslan Türkeş*, s. 65-66.

³¹ Ali Kuzu, *Alparslan Türkeş Dokuz Işık Ülkücü Hareketin Tarihi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık, 2014, s. 61-62.

³² Milliyet, 31.07.1962, s. 1.

özelliklerinin sadece aynı darbeye maruz kalmış insanlardan oluşan bir topluluk olması sayılabilir³³.

Türkeş 14'lere yönelik siyasi faaliyetleri yanında Hindistan'dayken devlet sorunlarını yakından takip etmiş ve önemli devlet meseleleri gündeme geldiğinde iktidar mensuplarını uyarmaya çalışmıştır³⁴. Mesela Adnan Menderes ve arkadaşlarının idam edilmemesi için Cemal Gürsel'e hitaben gönderdiği tarihî mektubunu burada kaleme almıştır. İlk defa Millî Yol dergisinde yayımlanan Türkeş'in bu mektubu büyük bir yankı uyandırmış ve onun adı tekrar ülke genelinde yayılmıştır³⁵. Türkeş'in devlet başkanı Gürsel'e 7 Eylül 1961 tarihinde Yeni Delhi'den gönderdiği mektubunda³⁶ bazı nedenleri ileri sürerek idamları engellemeye çalıştığı anlaşılmaktadır:

"...a) İdam cezalarının infazı 13 Kasım'dan beri atılan çok hatalı adımlar dolayısı ile memlekette meydana gelmiş olan huzursuzluğu daha çok arttıracaktır.

b) Ölüm cezalarının infazı, yurt dışında Milletimiz ve Devletimiz aleyhinde tepkilere yol açacaktır.

c) Ölüm cezalarının infazı hâlinde; Milletimizi bölen kin ve garaz duyguları şiddetlenecek ve 27 Mayıs'ın amacı olan Millî Birlik ruhunun geliştirilmesi güçleşecektir.

ç) Yukarıda sıralanan mahzurlarına karşılık, cezaların infazı ile memlekete sağlanacak hiçbir fayda yoktur..."³⁷

Ancak Türkeş'in idam cezalarının infaz edilmemesi yönündeki bu girişimleri sonuçsuz kalmış ve 15 Eylül 1961 tarihinde Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idam cezaları onaylanmıştır³⁸. Türkeş 19 Eylül 1961'de Yeni Delhi'den bir arkadaşının mektubuna cevaben yazdığı diğer bir mektubunda da bu konunun tekrar gündeme geldiği anlaşılmaktadır. Türkeş, bu mektubunda ise idamların nedenini Adnan Menderes'in yanlış tutumuna, İnönü'nün çevresinde kümelenen yanlış fikirlere sahip bürokrat ve siyasetçilerle birlikte oluşuna ve onun ülkeyi adeta bir buhrana sürüklemiş olmasına bağlamaktadır. Türkeş'in bu darbeye katılmaktaki amacı ise partiler arasındaki sorunları bitirmek ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) memleketi kurtarmaktır.

Türkeş 27 Mayıs'tan sonra da devamlı surette tarafsız ve hakkaniyete dayalı bir idare kurulması fikrine sahip olmuştur. Aynı zamanda Türkeş, kendi

³³ Millî Yol, 3 Ağustos 1962, s. 3.

³⁴ Zeki Hacı İbrahimoğlu, *Türkeş*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2010, s. 10.

³⁵ Saadetin Yağmur Gömeç ve Tuba Tombuloğlu, *Doğumunun 100. Yılında Alparslan Türkeş'e Armağan, Millî Yol Dergisinde Alparslan Türkeş İmajı*, Mustafa Gökçe, Berikan Yayınevi, 2018, s. 166-167.

³⁶ Bu tarihi mektubun fotoğrafı, 2. fotoğraftır.

³⁷ Alparslan Türkeş, *Türkiye'nin Meseleleri*, İstanbul: Hamle Basın Yayın, 1996.

³⁸ Sanlı, *13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte Alparslan Türkeş ve Millî Birlik Komitesi İçinde İhtilaf*, s. 225.

menfaatlerinin zedelendiğini düşünen kişiler tarafından sürgüne gönderildiğine inanmaktadır³⁹. Türkes sürgündeyken onunla ilgili haberler, Yeni İstanbul Gazetesi ve Millî Yol dergisi tarafından yayımlanmıştır. Bu durumu Türkes'in ifadelerinden tespit etmekteyiz: “Yeni İstanbul Gazetesi, uzun süre bizi destekledi. Bizim görüşlerimizi yayınladı. Bu arada, Turancılık Davası’ndan arkadaşımız İsmet Rasih Tümtürk de ‘Millî Yol’ isimli bir dergi çıkarıyordu. O dergi de benim mektuplarımı yayınlıyordu...”⁴⁰ Türkes’le ilgili haberlere sıklıkla yer verilen Millî Yol dergisinde Necdet Sançar’ın derginin birçok sayısında Türkçü gençlerin örgütlü bir şekilde hareket edebilmeleri adına “Milliyetçi Türk Gençlerine” başlığını taşıyan yazı dizilerini kaleme aldığı görülmektedir⁴¹. Bunun için Türkes’in Hindistan’daki siyasi faaliyetlerini daha net olarak Millî Yol⁴² dergisinden takip etmek mümkündür. Çünkü dergi yayın hayatı boyunca Türk milliyetçiliği fikrini işlemiş ve komünizm ve İnönü karşıtlığını yayın politikasının merkezine koymuştur. Bu minvalde Millî Yol’un Türkes yanlısı bir yayın politikası izleyerek o dönemde Türkes lehine kamuoyu oluşturmaya çalıştığı görülmüştür⁴³. Örneğin Türkes sürgündeyken Millî Yol dergisi bir yazıda aynen şu ifadeleri kullanmıştır: “...Millî kaptan hazır. Bütün cesareti, enerjisi, ahlakı, zekâsı, bilgisi ve iyi niyeti ile hazır. Fakat geminin kumanda köprüsünde değil de yabancı bir geminin yolcu kamarasında...”⁴⁴ Millî Yol dergisi yanında Türkes’in kamuoyu oluşturmaya dönük bir diğer faaliyeti “Yeni İstiklal” gazetesine milliyetçi, muhafazakar kesime yönelik gönderdiği yazılarıdır. Türkes’in bu dönemdeki en önemli faaliyetlerinden biri de Yeni İstanbul gazetesinde başlayan yazı dizisidir. 14 Şubat 1962 tarihinde başlayan yazı dizisinde Türkes, 27 Mayıs’ın herhangi bir siyasi parti adına yapılmadığını, ilk darbe fikirlerinin 1941 yılında başladığını ve 1946-47 yıllarında bu fikirlerin şiddetlendiğini çünkü İnönü’nün orduyu ihmal ettiğini kamuoyuna aktarmaktadır⁴⁵. Dönemin siyasi atmosferi içinde

³⁹ Millî Yol, 30 Mart 1962, s. 5.

⁴⁰ Turgut, *Türkes’in Anıları Şahinlerin Dansı*, s. 338.

⁴¹ Millî Yol, 6 Temmuz 1962, s. 7.

⁴² Millî Yol dergisi 26 Ocak 1962 - 20 Kasım 1964 tarihleri arasında İstanbul’da Cuma günleri “Haftalık Tarafsız Siyasi Milliyetçi Haber Dergisi” logosuyla çıkan 16 sayfalık süreli bir yayındır. Derginin yayım periyodu haftalık olup toplamda dergi 49 sayı çıkmıştır. Derginin imtiyaz sahibi Necati Bozkurt, yazı işleri müdürü ise İsmet Tümtürk’tür. Derginin ilk sayısında çıkış amacı “Tarafsız haber dergisi olarak yayın hayatına başladık. Milliyetçiyiz. Her konuyu milliyetçi gözüyle göreceğiz. Bu iki esas arasında bir tezat var mı? Yoktur. Çünkü biz çeşitli siyasi partiler arasında tarafsızız. Ama Türklüğü sevenlerle onu yok etmek isteyenler arasında tarafsız değiliz. Şu hâlde tarafsızlığımız yalnız meşru siyasi faaliyetler karşısındadır. Komünistlere karşı açıkça düşmanız. Milliyetçiliğe gizli veya açık her düşmanlık hareketine karşı tereddütsüz cephe alacağız. İşte bizim tarafsızlığımız ancak bu sınırlar içinde bir tarafsızlıktır.” şeklinde kamuoyuna duyurulmuştur. Mizanpajı Altan Deliorman tarafından hazırlanan Millî Yol, ağırlıklı olarak İsmet Tümtürk, Zeki Sofuoğlu, Necdet Sançar, Muhittin Koran, Fethi Tevetoğlu, Refet Körüklü, İlhan Darendelioğlu ve seyrek de olsa Hüseyin Nihal Atsız’ın yazılarına sayfalarında yer vermiştir. bkz. Murat Karataş, Türkiye’nin 1960’lı Yıllarında Türkçü Basın Örneği Olarak Millî Yol Dergisi, 3. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 2020, s. 816.

⁴³ Murat Karataş, Türkiye’nin 1960’lı Yıllarında Türkçü Basın Örneği Olarak Millî Yol Dergisi, 3. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 2020, s. 816- 817.

⁴⁴ Millî Yol, 2 Mart 1962, s. 9.

⁴⁵ Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, *Türk Milliyetçiliğinin Siyasallaşması (CKMP’den MHP’ye 1965-1969)*, Ferit Salim Sanlı (ed.), Ankara, 2019, s. 58-59.

Türkeş aleyhtarlığının da başta Yön dergisi çevreleri tarafından dile getirildiği görülmektedir⁴⁶. Yön'ün yanında Türkeş tarafından Esin ve Özdağ için kaleme alınan bir mektupta Hâlâ Dünya, Hür Vatan, Cumhuriyet, Akis ve Kim de düşman gazeteler olarak nitelendirilmiştir⁴⁷. Millî Yol'un yayına hazırlanması aşamasında önemli katkıları olan Altan Deliorman da Türkeş aleyhtarlığı yapan basın organlarının ve iktidar mensuplarının tutumunu şöyle ifade etmektedir: ...Onların istediği, hazır elde kanunî imkânlar varken, Türkeş'e her türlü iftirayı savurtmak ve cevap hakkı tanımamaktı. Bizim istediğimiz ise hakikatlerin gün ışığına çıkması, haksız ve zalim icraat devrinin kapanmasıydı⁴⁸. Ayrıca Millî Yol dergisi Türkeş'in fotoğrafını ve bir mektubunu yayınladığı için 29.03.1962 tarihinde 9. Sulh Ceza Mahkemesi kararıyla emniyet birimleri tarafından toplatılmıştır⁴⁹.

Türkeş ifade ettiğimiz faaliyetlerine ek olarak yurt dışında bulunduğu dönemde Türk milliyetçisi çevrelerle olan iletişimini de korumuş ve bazı milliyetçi isimleri Adalet Partisi'ne (AP) eklemlemeye çalışmıştır⁵⁰.

Türkeş'in Hindistan'dan ayrılırken son intibaları ise çok önemlidir: Ben yalnız Hindistan'ı değil, Çin, Pakistan ve Endonezya'yı da imkânlar nispetinde tanımaya çalıştım. Askerlik sevdiğim bir meslektir. Orada kaldığım iki yıl zarfında gene en çok kendi mesleğim üzerinde çalıştım... demiştir⁵¹. Türkeş, Hindistan'dayken kendini entelektüel anlamda daha fazla yetiştirme imkânı bulmuş, adeta sürgün yıllarını kendi açısından bir fırsata dönüştürmeyi başarmıştır⁵².

3. Alparslan Türkeş'in Yurda Dönüşü

Türkeş'e Yeni Delhi'deki günlerinde Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından, arzu ederse "dışişleri memuru" olarak görevine devam edebileceği bildirilmiştir. Bunun üzerine Türkeş ülkesine dönebileceğini düşünmüş ve dönüş yolculuğunu planlamak için gerekli girişimlere başlamıştır⁵³. Böylece Türkeş'in 815 gün süren sürgün hayatı 22 Şubat 1963'te bitmiştir⁵⁴. Onun ülkesine dönüş yolculuğu ise çok meşakkatli olmuştur. Çünkü kendisi ailesiyle birlikte önce Lübnan'a hareket etmiş, ardından eşini ve çocuklarını Beyrut'tan Ankara'ya göndermiştir⁵⁵. 17 Ocak 1963'te yurda dönen Türkeş'in eşi Muzaffer Türkeş hanım ve çocukları dönüş yolculuğunda

⁴⁶ Millî Yol, 22 Haziran 1962, s. 10.

⁴⁷ Cengiz, *Alparslan Türkeş: Başbuğ*, 2020, s. 120.

⁴⁸ Gömeç ve Tombuloğlu, *Doğumunun 100. Yılında Alparslan Türkeş'e Armağan, Milli Yol Dergisinde Alparslan Türkeş İmajı*, s. 173.

⁴⁹ Milliyet, 30.03.1962, s. 3.

⁵⁰ Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, *Türk Milliyetçiliğinin Siyasallaşması (CKMP'den MHP'ye 1965-1969)*, Ferit Salim Sanlı (ed.), s. 56-57.

⁵¹ Milliyet, 20.01.1963, s. 7.

⁵² Kadir Kaan Güler, *Alparslan Türkeş: Türk Milliyetçiliği Fikri ve CKMP*, Ankara: Deli Dumrul Kitap, 2017, s. 114.

⁵³ Cengiz, *Alparslan Türkeş: Başbuğ*, s. 127.

⁵⁴ Yalçın vd., *Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş*, s. 104.

⁵⁵ Edip Semih Yalçın, *Türk Milliyetçiliğinin Bir Hizmetkârı Alparslan Türkeş*, Aydın: Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, 2000, s. 64.

gazetecilerin sorularına cevap vermeden uçakla Ankara'ya geçmiştir⁵⁶. Ailesini gönderdikten sonra Beyrut'ta bir otelde üç gün konaklayan Türkeş'in bu sırada bir muhabire verdiği röportajı tarihî bir kaynak niteliği taşımaktadır. Çünkü bu röportajın kayıtlarından Türkeş'in daha önce sahip olduğu bir siyasi parti kurmadan ya da parti üyesi olunmadan da memlekete hizmet edilebilir düşüncesini hâlen taşımaya devam ettiği anlaşılmaktadır⁵⁷. Türkeş müşavirlik görevine devam ettiği süre zarfında da siyasete mesafelidir. Kendisinin 1962 yılında Millî Yol dergisine gönderdiği bir açıklaması bizim bu tespitlerimizi doğrulamaktadır: ...Bu güne kadar ne şahsen kendim, ne de arkadaşlarım, hiç bir siyasi teşekkül ve parti ile angajmana girmemiş olduğumuz gibi, bugün de böyle bir angajmanımız yoktur. Böyle bir angajmana niyetli bulunduğumuz yolunda çıkarılmış olan söylentilerde her çeşit asıl ve esastan yoksundur...⁵⁸ demektedir.

Bu röportajın ardından Türkeş, tek başına İsviçre'ye geçmiş ve Taşer'le görüşmüştür. Daha sonra Bern, Brüksel ve Paris'e seyahat ederek 14'ler grubunun diğer mensuplarıyla birebir temas kurmuştur. Türkeş yaptığı bu görüşmelerin ardından Özdağ ile birlikte Yugoslavya üzerinden Türkiye'ye doğru yola çıkmıştır. Türkeş, Özdağ'ı Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye göndermiş kendisi de Makedonya-Selanik güzergâhını takip etmiştir⁵⁹. Türkeş nihayetinde Türkiye'ye Pazarkule gümrük kapısından girmiştir. Kendisi 14'lerden Kaplan ve Baykal tarafından Edirne'de karşılanmıştır⁶⁰. Türkeş burada üç gün konakladıktan sonra İstanbul'a geçmiştir. İstanbul'da da dönemin Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu⁶¹ ve Hami Tezkan'ın da aralarında bulunduğu yaklaşık beş yüz kişilik kalabalık bir grup tarafından coşkuyla

⁵⁶ Millî Yol, 18.01.1963, s. 1.

⁵⁷ Milliyet, 20.01.1963, s. 7.

⁵⁸ Millî Yol, 24 Ağustos 1962, s. 4.

⁵⁹ Yalçın, *Türk Milliyetçiliğinin Bir Hizmetkârı Alparslan Türkeş*, s. 64.

⁶⁰ Milliyet, 22.02.1963, s. 1.

⁶¹ Kastamonu'da dünyaya geldi. Babası Ahmet Necip Bey olan Yılanlıoğlu öğrencilik hayatına Kastamonu'da başladı ve 1938'de Eskişehir Lisesinden mezun oldu. 1942'de Askerî Veteriner Okulundaki eğitimini tamamladıktan sonra Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde veteriner hekim ve öğretmen olarak çalışmaya başladı. Veteriner hekimlik ve öğretmenlikten sonra politikaya atılan Yılanlıoğlu, 16 Ekim 1958'de Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi'nin birleşmesiyle kurulan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne katıldı. Hem 1961'deki hem de 1965'teki seçimlere bu siyasi partiden giren Yılanlıoğlu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde iki dönem Kastamonu milletvekilliği yaptı. Mütedeyyin kişiliği ile tanınan İsmail Hakkı Yılanlıoğlu Türkçü çevrelerle de oldukça iyi bir iletişim kurdu ve hatta Alparslan Türkeş'in CKMP'de siyasi hayata girmesinde oldukça etkili oldu. Ayrıca 12 Eylül 1980 darbesinden sonra kapatılan Milliyetçi Hareket Partisi çizgisinin devamı niteliğindeki Muhafazakâr Parti'nin genel başkanlığını da yaptı. Hayatının her döneminde edebiyat ile ilgilenmekten vazgeçmeyen Yılanlıoğlu Atsız'dan tevarüs eden Orkun dergisinin 1962 yılında tekrar çıkmasını sağladı. Yılanlıoğlu'nun imtiyaz sahibi olduğu dergi Ankara'da 1962-1964 yılları arasında otuz sayı neşredilmiş ve kurucusu olarak Atsız gösterilmiştir. Bir dönem Ankara'daki Kocatepe Camii Yaptırma ve Yaşatma Derneği'nin başkanlığını da yürüten Yılanlıoğlu, artan ekonomik problemler nedeniyle derneği 15 Mart 1981'de Türkiye Diyanet Vakfı'na devretmiştir. Özellikle 1960 sonrası Türkiye'sinin hızla değişen fikir ve siyaset ortamında önemli aktif isimlerden biri olan İsmail Hakkı Yılanlıoğlu 6 Temmuz 1992'de hayata gözlerini kapamıştır. bkz. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yilanlioglu-ismail-hakki>

karşılanmıştır⁶². Daha sonra Türkeş, Divan otelinde bir basın toplantısı düzenleyerek vatandaşlara seslenmiştir⁶³. Türkeş, “Millete Beyanat” başlığını taşıyan toplantının büyük çoğunluğunda dinleyicilere 27 Mayıs 1960 darbesinin hangi saiklere dayandığını anlatmaya çalışmıştır:

“...Mübarek vatan topraklarına ayak bastığım şu günlerde sizlere 27 Mayıs’ın gayelerini, her türlü hırslı ve bencil tutumlara karşı göğüs germiş yetkili bir kimse olarak açıklamakta fayda görüyorum.

Sevgili vatandaşlarım,

27 Mayıs hiçbir parti ve zümreye karşı ve herhangi bir şahıs, zümre ve parti lehine bir hareket olarak yapılmamıştır. 27 Mayıs iktidarda bulunan bir partiyi silâh zoru ile iktidardan indirip onun yerine bir muhalefet partisini oturtmak için, yani adî bir hükümet darbesi olarak düşünülmemiştir. Onun kökleri, asil gayeli kaynaklara inen derinliklerdedir. Bunun aksini söylemiş ve söylemekte bulunanlar memlekete büyük zarar vermiş ve hâlen de vermeye devam eden kimselerdir. 27 Mayıs, sefalet, yokluk ve karanlık içinde sahipsiz olarak bırakılmış bulunan köylü ve halk kitlesini en kısa yoldan ve hızla modern uygarlığa ulaştırmak, Türk devletini kendi gücü ile ayakta durabilecek hâle getirmek için yapılmıştır. 27 Mayıs, politika bezirgânlıkları ve şahsî menfaat hırsları ile tehlikeye düşürülen Millî Birliği korumak, kardeş kavgasına meydan vermemek gayesiyle yapılmıştır. 27 Mayıs, memleketin savunma gücünü en yüksek dereceye çıkarmak, Türk Silahlı Kuvvetlerini II. Cihan Harbi başından beri terkedilmiş olduğu, ihmal ve bakımsızlık çukurundan kurtarmak için yapılmıştır. 27 Mayıs, topraksız köylüyü toprak sahibi yapmak, bütün milleti içine alan bir yardımlaşma teşkilatı kurarak hiçbir vatandaşı yardımsız ve sahipsiz bırakmamak için yapılmıştır. 27 Mayıs, güzel sanatlar ve spordan halk hizmeti için faydalanarak aydınları ve gençleri köylere ve halkın içine gönderip, halkla harman ederek, memleketi hızlı kalkındırmak için yapılmıştır. 27 Mayıs, Ülkü ve Kültür Birliği ve Türk Kültür Dernekleri gibi kurullarla uyanıklık sağlamak ve millî kültürü geliştirerek Millî Birliğimizi sağlamlaştırmak için yapılmıştır. 27 Mayıs, ilmî meş’ale yaparak hızla kalkınmak ve Türk milletini en kısa zamanda atom ve feza çağına sokmak için yapılmıştır. 27 Mayıs, Türkiye’yi muzır cereyanların manevî istilasından kurtarmak ve onu millî özelliğe sahip hür bir fikir ve vicdan hayatına kavuşturmak için, yani kısacası Türk Rönesans’ını yaratmak için yapılmıştır...”⁶⁴

27 Mayıs 1960 darbesinin asıl amacının dışına çıktığı yaklaşıma sahip olan Türkeş, aslında kendisinin ülke yararına hizmetler verdiğini ve gelecekte de bu hizmetlere devam etmek istediğini bu beyanatıyla kamuoyuna ilan etmiştir. Bu bildiri bir liderlik göstergesi olarak da kabul edilebilir. Çünkü Türkeş görünürde askerlikten emekliye ayrılmış, sıradan bir dışişleri memurudur. Ancak kendisi

⁶² Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, Türk Milliyetçiliğinin Siyasallaşması (CKMP’den MHP’ye 1965-1969), Ferit Salim Sanlı (ed.), s. 61.

⁶³ İlhan Bahar, *Başbuğ Türkeş ve Dokuz Işık*, İstanbul: Kamer Yayınları, 2015, s. 47.

⁶⁴ Muammer Taylak, *27 Mayıs ve Türkeş*, İstanbul: Hamle Yayınları, 3. Baskı, 1994, s. 203-208.

inandığı değerler için ağır bedeller ödemiştir ve gelecekte ağır bedeller ödemeye devam edebileceğini ifade etmektedir⁶⁵.

Türkeş, Hindistan sürgününden sonra başlayan yeni hayatına ise Ankara'nın Gaziosmanpaşa semtinde devam etmiştir. Kendisi bu süreçte büyük bir ilgi odağı hâline gelmiş ve evi adeta ziyaretçi akınına uğramıştır. Türkeş ile temas kuranlar arasında emekli Albay Talat Aydemir de bulunmaktadır. İkinci defa darbe teşebbüsünü planlayan Aydemir, 21 Mayıs Hareketi'ne Türkeş'i de dâhil etmek istemiştir. Türkeş grubu ile Talat Aydemir grubu arasında 10 Nisan 1963 günü Ankara'nın Dikmen semtinde bu konuda önemli bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmede bizzatihi Türkeş, kendisinin liderliğinde siyasi faaliyette bulunmayı Aydemir'e teklif etmiş, ülkeye darbe yoluyla hizmet edilebileceği kanaatinde olmadığını beyan etmiştir. Bu görüşmenin ardından tek başına hareket eden Aydemir ise 20-21 Mayıs 1963'te ikinci kez darbe teşebbüsünde bulunmuş ve onun bu seferki teşebbüsü yine İnönü tarafından bastırılmıştır. Yapılan yargılamalar neticesinde Aydemir, Fethi Gürcan, Osman Deniz ve Erol Dinçer ölüm cezası almıştır. Aydemir ve Gürcan daha sonra idam edilmiştir⁶⁶. 21 Mayıs 1963 tarihindeki darbe girişiminin önlenmesi Türkiye'yi rahatlatmıştır⁶⁷.

4. Alparslan Türkeş'in Siyasete Girişi

Türkeş, yurda döndükten sonra hemen bir siyasi parti kurmamış ve herhangi bir siyasi partiye de angaje olmamıştır. Onun aktif siyasete olan ilgisi Aydemir'in ikinci darbe teşebbüsünden sonra başlamıştır. Kendisi örgütlü bir şekilde hareket etmenin önemine binaen Huzur ve Yükseliş Derneği'nin kuruluş çalışmalarını başlatmıştır. Kendisi bu aşamada dernek faaliyetleri etrafında kümelenen destekçilerinin beklentilerinin tam olarak ne olduğunu görmek istemiş de olabilir. Bu nedenle Türkeş, daha ileri bir zaman dilimi içinde Huzur ve Yükseliş Derneği'ne siyasi bir parti hüviyeti kazandırmak istemiştir. Derneğin kuruluş çalışmalarına parlamentodaki siyasi partilerden milletvekilleri ve senatörler de katılmışlardır. AP Çorum Senatörü Alaettin Çetin, AP Milletvekili Zühtü Pehlivanlı, Mustafa Kemal Erkovan ve İsmail Hakkı Yılanlıoğlu derneğin kuruluş faaliyetleri içinde yer alan siyasilere bazılarıdır⁶⁸. Türkeş ve arkadaşları tarafından kurulacağı ileri sürülen Huzur ve Yükseliş Derneği, 20-21 Mayıs 1963 tarihlerindeki Aydemir'in başarısız ikinci darbe girişimi nedeniyle faaliyete geçememiştir. Dernek kurma çalışmaları, tüzük hazırlığının ötesine geçmemiştir⁶⁹.

⁶⁵ Burak Kazım Mırık, "Siyasal Liderlik ve 1965-1980 Döneminde Alparslan Türkeş", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 70.

⁶⁶ Yalçın vd., *Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş*, s. 107-108.

⁶⁷ Aydın Menderes, *Babam ve Ben: Bir Çocuğun İktidarla ve Darbeyle Yüzleştiği Anlar*, İstanbul: Ufuk Yayınları, 2012, s. 310.

⁶⁸ Anadol, *Alparslan Türkeş: Olaylar Belgeler Hatıralar ve MHP*,

⁶⁹ Sanlı, *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne: Tarihi Süreç, İdeoloji ve Politika (1960-1969)*, s. 272.

Türkeş bu darbe girişiminin bir parçası olduğu suçlamasıyla tutuklu yargılanmak üzere Mamak Askerî Cezaevine sevk edilmiş ve dört ay tutuklu kaldıktan sonra suçsuz olduğu anlaşılaraq beraat etmiştir⁷⁰. Özgürlüğüne kavuştuktan sonra Türkeş'in artık siyasette daha etkin bir rol almak istediği anlaşılmaktadır. Çünkü Türkeş, AP ileri gelenlerinden Saadettin Bilgeç ile görüşmektedir. AP'lilerin yanı sıra CKMP'liler de Türkeş'i partilerine davet etmişlerdir⁷¹. O dönemde Türkeş'in AP'nin başına geçmesi bile söz konusu olmuştur⁷². Kendisi bu minvaldeki görüşmelerden bir sonuç alınamaması üzerine "Ya parti kuracağız, ya da mevcut partilerden biri, doktrinimizi benimseyecektir" görüşünü ileri sürmüştür. Türkeş bu gelişmenin akabinde CKMP'ye yönelmiştir⁷³. Kendisi bu amaçla CKMP Polatlı ilçe teşkilatına 1965'te üye olmuştur⁷⁴. Ardından eski MBK üyesi Türkeş, parti genel müfettişliğine getirilmiştir. Bu sıfatla ilk seyahatini ise İstanbul'a yapmıştır⁷⁵. 30 Temmuz 1965'te yapılan CKMP Olağanüstü Kongresinde CKMP genel başkan adayı olmuştur. Sadece iki adayın genel başkan adayı olarak yarıştığı olağanüstü kongrede Türkeş, Ahmet Tahtakılıç'ın aldığı 516 oya karşılık, 698 oy alarak CKMP genel başkanı seçilmiş ve vefatına kadar aktif siyasetin içinde çok önemli bir siyasi figür olarak yerini almıştır⁷⁶.

Sonuç

13 Kasım tasfiyesi, Türkeş'in manevi kalkınmaya dönük projelerini sadece kısa bir süreliğine durdurabilmişti. Hatırlanacağı üzere Türkeş'in yaklaşık altı ay süren başbakanlık müsteşarlığı görevindeki performansı dikkate değerdir. Çünkü onun Türk devlet ve toplum yapısında köklü değişikliklere imza atma isteği, sahip olduğu idealist kişiliğinin en önemli göstergesidir. Türkeş, sürgün sürecinde Hindistan'dan yürütmeye çalıştığı siyasi faaliyetleri neticesinde 14'lerin dağılmasını engelleyememiş olsa da bu süreç, bizi kendisinin karizmatik bir liderde olması gereken özellikleri kendi bünyesinde barındırdığı sonucuna ulaştırmaktadır. Aynı zamanda Türkeş'in sürgünde bile 14'ler ile iletişim kurma faaliyeti ve birtakım prensipleri 14'lere dikte etmesi onun teşkilatçılık yönünü ortaya çıkarmaktadır. Türkeş'in erken dönemdeki bu özelliği ilerideki yıllarda edindiği CKMP ve MHP genel başkanlığı deneyiminde onun siyasette de başarılı olmasını sağlamıştır.

Türkeş'in yazışmalarında kullandığı dil ve üslup, sahip olduğu hitabet gücünü metinlere yansıtabilmesi ise kitleleri arkasından sürükleyebilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca kendisi zor şartlar altında görev yaptığı sürgün yıllarında

⁷⁰ Nasrullah Uzman, *Türkeş Konuşuyor Alparslan Türkeş'in Hatıraları (1939-1961)*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2017, s. 8.

⁷¹ Selçuk Özçelik, *Alparslan Türkeş*, Ankara: Kırmızı Çatı Yayınları, 2018, s. 65.

⁷² Mehmet Doğan, *Alparslan Türkeş MHP ve Gölgedeki Adam*, Ankara: Ocak Yayınları, 2000, s. 6.

⁷³ Fuat Uçar, *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Cephe Hükümetleri*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2015, s. 135.

⁷⁴ Hüseyin Hüsnü Uğur, *Başbuğlu Yıllar: Türkeş'in Bilinmeyen Yönleri 1978-1997*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2. Baskı, 2018, s. 36-37.

⁷⁵ Metin Turhan, *Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2009, s. 7.

⁷⁶ Mustafa Çalık, *MHP Hareketi (1965-1980)*, Ankara: Cedit Neşriyat, 2. Baskı, 1995, s. 92.

Hindistan'ın dışında Asya ülkelerini de tanıma fırsatı bularak entelektüel birikimini belirli bir düzeyin üstünde tutmayı başarmıştır.

Çalışmamızda tespit ettiğimiz son ve en önemli bulgu ise Türkeş'in sürgün sürecinde aktif siyasete girmek gibi bir düşünceye sahip olmamasına rağmen diğer yandan zımnen zihninin derinliklerinde bu ihtimali saklı tuttuğuna yöneliktir. Aslında bu sürgün süreci Türkeş'in 27 Mayıs hareketinin muhasebesini daha iyi yapabilmesine de olanak tanımıştır. Ülke adına ulvi gayelere sahip olan Türkeş, 27 Mayıs hareketinden sonra memleket meselelerini mantık süzgecinden geçirmeyi başarmış ve en kötü hukuk düzeni en iyi darbe hareketinden daha iyidir, düşüncesine sahip olmuştur. Kendisi bu yaklaşımını yurda dönüşünden sonra adeta bir siyaset ve hayat felsefesi hâline getirmiştir.

Kaynakça

- Ahmad, Feroz. *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Ahmad, Feroz. *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul: Doruk Yayınevi, 2002.
- Alsaç, Neşe Tarhan. *Türkiye'de Milliyetçilik ve Kalkınma: Alparslan Türkeş'in Çalışmaları ve Günümüze Etkileri*, 2009.
- Anadol, Cemal. *Alparslan Türkeş: Olaylar Belgeler Hatıralar ve MHP*, Burak Yayınevi, 1995.
- Bahar, İlhan. *Başbuğ Türkeş ve Dokuz Işık*, İstanbul: Kemer Yayınları, 2015.
- Cengiz, Oğuzhan. *Alparslan Türkeş: Başbuğ*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2020.
- Çalık, Mustafa. *MHP Hareketi (1965-1980)*, Ankara: Cedit Neşriyat, 2. baskı, 1995.
- Çatak, Muzaffer. *Dündar Taşer'in Fikir Hayatı*, 2009.
- Demir, Ali Faik. (ed.), *Türk Dış Politikasında Liderler*, Gül Arıkan Akdağ. *Türkeş'in Liderliği ve Siyasi Görüşü*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007, s. 441-442.
- Doğan, Hıdır. "Milliyetçi Hareket Partisinin Kuruluş Dinamikleri ve İdeolojik Evrimi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Doğan, Mehmet. *Alparslan Türkeş MHP ve Gölgedeki Adam*, Ankara: Ocak Yayınları, 2000.
- Düzgün, Banu. *Ülkücülük*, İstanbul: RB Yayıncılık, 2018.
- Gömeç, Saadettin Yağmur ve Tombuloğlu, Tuba. *Doğumunun 100. Yılında Alparslan Türkeş'e Armağan, Millî Yol Dergisinde Alparslan Türkeş İmaji*, Mustafa Gökçe, Ankara: Berikan Yayınevi, 2018.
- Güler, Kadir Kaan. *Alparslan Türkeş: Türk Milliyetçiliği Fikri ve CKMP*, Ankara: Deli Dumrul Kitap, 2017.
- Işık, Fuad. *Başbuğ Türkeş*, İstanbul: Kriminal Kitaplar, 2015.
- İbrahimoglu, Zeki Hacı. *Türkeş*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2010.
- İzci, Ahmet. *Alparslan Türkeş Diyor ki!*, İstanbul: Avrupa Yakası Yayınları, 2016.
- Karataş, Murat. Türkiye'nin 1960'lı Yıllarında Türkçü Basın Örneği Olarak Milli Yol Dergisi, 3. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, 2020.

- Kuzu, Ali. *Alparslan Türkeş Dokuz Işık Ülkücü Hareketin Tarihi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık, 2014.
- Menderes, Aydın. *Babam ve Ben: Bir Çocuğun İktidarla ve Darbeyle Yüzleştiği Anlar*, İstanbul: Ufuk Yayınları, 2012.
- Mırık, Burak Kazım. "Siyasal Liderlik ve 1965-1980 Döneminde Alparslan Türkeş", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Millî Yol, 18 Ocak 1963, s. 1.
- Millî Yol, 2 Mart 1962, s. 9.
- Millî Yol, 22 Haziran 1962, s. 10.
- Millî Yol, 24 Ağustos 1962, s. 4.
- Millî Yol, 3 Ağustos 1962, s. 3.
- Millî Yol, 30 Mart 1962, s. 5.
- Millî Yol, 6 Temmuz 1962, s. 7.
- Milliyet, 20.01.1963, s. 7.
- Milliyet, 20.11.1960, s. 1.
- Milliyet, 22.02.1963, s. 1.
- Milliyet, 30.03.1962, s. 3.
- Milliyet, 31.07.1962, s. 1.
- Özçelik, Selçuk. *Alparslan Türkeş*, Ankara: Kırmızı Çatı Yayınları, 2018.
- Sanlı, Ferit Salim. 13 Kasım 1960 Tasfiyesine Giden Süreçte Alparslan Türkeş ve Millî Birlik Komitesi İçinde İhtilaf, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 14, Sayı 27, 2018.
- Sanlı, Ferit Salim. *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Milliyetçi Hareket Partisi'ne: Tarihî Süreç, İdeoloji ve Politika (1960-1969)*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2019.
- Sertel, Savaş, Demokrat Parti Döneminde Türkiye-Hindistan İlişkileri (1950-1960), *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number:32, p. 291-305, Winter III, 2015.
- Soylu, Murat. *Türk'ün Son Başbuğu*, İstanbul: Yılmaz Basım, 2015.
- Taylak, Muammer. *27 Mayıs ve Türkeş*, İstanbul: Hamle Yayınları, 3.baskı, 1994.
- Tekin, Arslan. *Alparslan Türkeş ve Liderlik*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.
- Turgut, Hulusi. *Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı*, İstanbul: ABC Basın Ajansı Yayınları, 1995.
- Turhan, Metin. *Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2009.
- Türkeş, Alparslan. *Türkiye'nin Meseleleri*, İstanbul: Hamle Basın Yayın, 1996.
- Türkeş, Alparslan. *Millî Doktrin Dokuz Işık*, İstanbul: Kutluğ Yayınları, 1975.
- Uğur, Hüseyin Hüsnü. *Başbuğlu Yıllar: Türkeş'in Bilinmeyen Yönleri 1978-1997*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2. baskı, 2018.
- Uzman, Nasrullah, *Türkeş Konuşuyor Alparslan Türkeş'in Hatıraları (1939-1961)*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2017.

Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, Türk Milliyetçiliğinin Siyasallaşması (CKMP'den MHP'ye 1965-1969), (ed. Ferit Salim Sanlı), Ankara, 2019.

Yalçın, Edip Semih. *Başbuğ Alparslan Türkeş*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2017.

Yalçın, Edip Semih vd. *Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş*, Cilt 3, (ed. Edip Semih Yalçın), Ankara: Yeni Düşünce Yayınları, 2019.

Yalçın, Edip Semih. *Türk Milliyetçiliğinin Bir Hizmetkarı Alparslan Türkeş*, Aydın: Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, 2000.

Yaşlı, Fatih. *Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkeş: Türkiye ve Soğuk Savaş*, İstanbul: Yordam Kitap, 2019.

Yönten, Mehmet. *Alparslan Türkeş ve Ülkücü Hareket: Bozkurt Efanesi*, İstanbul: Erasmus Yayınları, 2018.

Çatışma beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisi

bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Fotoğraflar

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

K A R A R
1507

- 1- Yeni-Delhi Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Alparslan TÜRKES'in merkeze alınması uygun görülmüştür.
- 2- Bu karar; Dışişleri Bakanı yürütür.

40.

7 Aralık 1962

Cumhurbaşkanı

Başbakan

Dışişleri Bakanı

1. Yeni Delhi Büyükelçiliği nezdinde Müşavir Alparslan Türkeş'in merkeze alındığına dair yazı

Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Fon: 30-11-1-0, Kutu: 295,
Gömlek: 34, Sıra: 2.

2. Alparslan Türkeş'in idamların önlenmesi için Cemal Gürsel'e hitaben kaleme aldığı mektubu

Kaynak: Millî Yol, 26 Ocak 1962, s. 7.

3. Alparslan Türkeş, Hindistan'dan dönüşünde coşkulu bir kalabalık tarafından karşılanırken

Kaynak: Hüseyin Hüsnü Uğur, *Başbuğlu Yıllar: Türkeş'in Bilinmeyen Yönleri 1978-1997*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2. Baskı, 2018, s. 441.

4. Alparslan Türkeş'in Hindistan'da çekilmiş bir fotoğrafı

Kaynak: Ali Kuzu. *Alparslan Türkeş Dokuz Işık Ülkücü Hareketin Tarihi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık, 2014, s. 60.

5. Alparslan Türkeş ailesiyle birlikte Yeni Delhi'deki evinde

Kaynak: Hüseyin Hüsnü Uğur. *Başbuğlu Yıllar: Türkeş'in Bilinmeyen Yönleri 1978-1997*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2. Baskı, 2018, s. 175.

6. Alparslan Türkeş'in Hindistan'da bir odada çalışırken çekilmiş bir fotoğrafı

Kaynak: Millî Yol, 24 Ağustos 1962, s. 4.